

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

VISUELE KUNSTE

RIGLYNE VIR PRAKTIESE ASSESSERINGSTAKE

2016

Hierdie riglyne bestaan uit 31 bladsye.

INHOUDSOPGAWE

1.	INLEIDING	3
2.	RIGLYNE VIR DIE ONDERWYSER	4
2.1	Idees en benaderings om Onderwerp 1 te lei	6
2.2	Idees en benaderings om Onderwerp 2 te lei	7
2.3	Hoe om PAT'e te administreer	8
2.4	Hoe om die PAT'e te assesseer/na te sien	9
2.5	Moderering van PAT'e	11
2.6	Verklaring van egtheid	13
3.	RIGLYNE/INSTRUKSIES VIR DIE LEERDER	14
3.1	Instruksies vir die leerder	14
3.2	Vereistes: PAT'e vir Visuele Kunste	18
3.3	Assessering	19
3.4	Afwesigheid/Take nie ingelewer nie	20
3.5	Voorleggings-/Aanbiedingsvereistes	20
3.6	Tydraamwerke	20
3.7	Verklaring van egtheid	20
4.	BRONNELYS	21
5.	GEVOLGTREKKING	21
	BYLAE A: Verklaring van egtheid	22
	BYLAE B: PAT-voorbeeld	23
	BYLAE C: Riglyne vir die onderwyser om die PAT: <i>Hallo & Totsiens</i> te bestuur	29

AKRONIEME

KABV	Kurrikulum-en-assesseringsbeleidsverklaring
VOO	Verdere Onderwys en Opleiding
NKV	Nasionale Kurrikulumverklaring
NSS	Nasionale Senior Sertifikaat
PAT	Praktiese Assesseringstaak
AP	Assesseringprogram
SGA	Skoolgebaseerde assessering

1. INLEIDING

Die 16 Kurrikulum-en-assesseringsbeleidsverklaring-vakke wat 'n praktiese komponent bevat, sluit almal 'n praktiese assesseringstaak (PAT) in. Hierdie vakke is:

- LANDBOU: Landboubestuurswetenskappe, Landboutegnologie
- KUNS: Dansstudies, Ontwerp, Dramatiese Kunste, Musiek, Visuele Kunste
- WETENSKAPPE: Rekenaartoepassingstegnologie, Inligtingstegnologie
- DIENSTE: Verbruikerstudies, Gasvryheidstudies, Toerisme
- TEGNOLOGIE: Siviele Tegnologie, Elektriese Tegnologie, Meganiese Tegnologie en Ingenieursgrafika- en ontwerp

'n Praktiese assesseringstaak (PAT) is 'n verpligte komponent van die finale promosiepunt vir alle kandidate ingeskryf vir vakke wat 'n praktiese komponent het en tel 25% (100 punte) van die eksamenpunt aan die einde van die jaar. Die PAT word oor die eerste drie kwartale van die skooljaar geïmplementeer. Dit word in verskillende fases of 'n reeks kleiner aktiwiteite afgebreek wat saam die PAT opmaak. Die PAT bied leerders die geleentheid om op 'n gereelde basis gedurende die skooljaar geassesseer te word en dit maak ook voorsiening vir die assessering van vaardighede wat nie in 'n geskrewe formaat, bv. toetse of eksamens, geassesseer kan word nie. Dit is dus belangrik dat skole seker maak dat al die leerders die praktiese assesseringstake binne die toegelate tydperk voltooi om te verseker dat leerders aan die einde van die jaar hulle uitslae ontvang. Die beplanning en uitvoering van die PAT verskil van vak tot vak.

2. RIGLYNE VIR DIE ONDERWYSER

KREATIWITEIT – Leerders toon kreatiwiteit wanneer hulle met idees speel en verskillende benaderings ontwikkel/skep. Hulle reageer op doelgerigte take op verbeeldingsryke en persoonlike maniere om oorspronklike werke en artefakte te skep. Oorspronklikheid kan gedefinieer word met betrekking tot leerders se eie vorige werk, die werk van hul portuurgroep of wat ander in 'n verskeidenheid historiese kontekste geskep het.

Die Departement van Basiese Onderwys het besluit dat Visuele Kunste-onderwysers hul eie SGA-take sal opstel weens die kreatiewe aard van die vak.

- Onderwysers moet DRIE aparte praktiese assesseringstake ontwerp wat in die akademiese jaar gedoen moet word. EEN PAT sal in kwartaal 1 en 2 gedoen word. In kwartaal 3 is PAT 3 die proefeksamen/rekordeksamen.
- Elke taak **moet** beide Onderwerp 1: **Konseptualisering** en Onderwerp 2: **Die maak van kreatiewe kunswerke** insluit.
- Punte moet aan beide **konseptualisering** (Onderwerp 1) en **die maak van kreatiewe kunswerke** (Onderwerp 2) toegeken word.

Leerders moet die PAT in die vorm van 'n **geskrewe opdrag** ontvang om hulle van die volgende in kennis te stel voordat hulle met die werk begin:

- Die presiese doel of eindproduk wat van die taak verwag word met betrekking tot medium, grootte, ensovoorts
- Bronne beskikbaar vir verwysing/navorsing/ondersoeke/eksperimentering
- Assesseringsprosedures en -kriteria wat gebruik moet word
- Presiese, nie-onderhandelbare sperdatums vir die inlewering van werk; kontrolepunte gedurende die proses
- Enige moontlike beperkings en/of riglyne vir die opdrag
- Toepaslike media, tegnieke en/of benaderings vir die opdragte

Algemene riglyne om die PAT op te stel:

- BYLAE B in die KABV-dokument verskaf moontlikhede vir die opstel van die PAT'e.
- In graad 12 moet take **OOP** opdragte wees wat die leerders in staat stel om materiaal, gereedskap, tegnieke, temas en prosesse binne hul gespesialiseerde praktiese opsies, byvoorbeeld skilder, beeldhouwerk, drukkuns, ensovoorts, te kies.
- Die Visuele Kunste-onderwyser se doelwit is om kreatiwiteit en oorspronklikheid te inspireer.
- Kontekstuele faktore moet in ag geneem word, naamlik die materiaal, toerusting en geriewe by 'n skool: hulpbronne, koste, ervaring van leerders, ensovoorts.
- Geskikte media, tegnieke en/of benaderings tot die taak.
- Die presiese doel of eindproduk wat van die taak ten opsigte van medium, grootte, ensovoorts verwag word. Onthou om altyd innoverende en persoonlike vertolkings (interpretasies) in ag te neem. Oorspronklikheid en kreatiwiteit is uiters belangrik.
- Wanneer daar oor temas besluit word, neem die leerders se belangstellings, ervaring en konteks in ag om hulle uit te daag. Kunswerke vertel ons van kunstenaars se ondervindings, idees en gevoelens. Moedig 'eerlikheid' aan sodat leerders se kunswerke spreek van hulle ondervindings, idees en gevoelens sodat hulle nie 'tweedehandse' werk lewer nie.
- Baie onderwysers kan op 'n oorkoepelende tema vir die jaar se praktiese werk besluit en dit dan in die spesifieke aspekte van die tema verdeel, met ander woorde een per kwartaal. Dit kan 'n meer samehangende groep werke in die retrospektiewe uitstalling tot gevolg hê.
- Alhoewel leerders 'n skriftelike opdrag moet ontvang, is dit soms 'n goeie idee om die opdrag net voor die aanvang van die finale kunswerk aan hulle te gee. Onderwerp 1 sal uit 'n reeks 'boublokke' bestaan (stap-vir-stap-aktiwiteite as deel van die proseswerk) wat opeenvolgend gegee word om eksperimentering te verseker. Leerders weet nie waarna die onderwerp lei nie, wat 'n aspek van verrassing skep. Dit voorkom die neiging by leerders om by hulle eerste idee vas te haak, sonder om te eksperimenteer en ander moontlikhede te ondersoek.
- Stel verwagtinge, minimum vereistes en sperdatums met betrekking tot die eindproduk vas.

BYLAE B bevat 'n voorbeeld van 'n praktiese assesseringstaak. Onderwysers kan hierdie taak as een van hul PAT'e vir 2016 gebruik.

BYLAE C gee onderwysers spesifieke riglyne aangaande hierdie PAT.

2.1 Idees en benaderings om Onderwerp 1 te lei

Informele en formele voorbereiding vir praktiese werk moet in 'n bronboek/visuele dagboek spesifiek vir Visuele Kunste aangeteken word.

Hierdie bronboek is NIE 'n formele, netjiese notaboek NIE, maar eerder 'n ekspressiewe, persoonlike 'plakboek' van idees en prikkels wat die individu se eie styl, belangstellings en persoonlikheid weerspieël. Dit moet vol en opwindend wees; 'n nuttige bron van idees en beelde om in praktiese opdragte te gebruik. Leerders moet al hulle konseptuele idees, beplanning, 'rondspeel' en verkenningwerk in hulle Visuele Kunste-bronboek plaas.

Die bronboek gee insig oor die manier waarop die leerders idees gevorm het, hoeveel alternatiewe hulle ondersoek het en ander prosesse wat tot die finale werk gelei het. **Die bronboek moet alle denkprosesse wat tot die skep van kunswerke gelei het, duidelik weergee.**

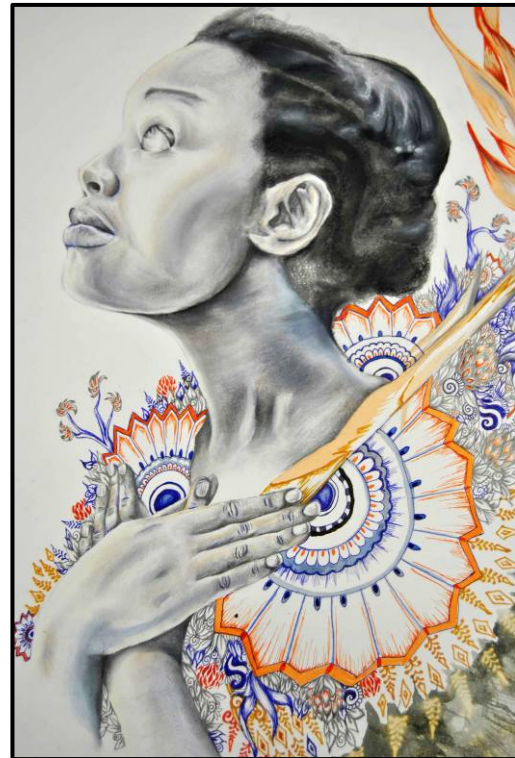
Die bronboek moet die volgende insluit:

- Sketse en voorbereidingstekeninge. Teken is 'n verpligte deel van alle praktiese opsies in Visuele Kunste.
- Visuele beelde, artikels, uittreksels, monsters, foto's, ensovoorts wat deur die leerder versamel is
- Voorwerpe (stukkies papier, verpakkingsmateriaal, kaartjies, ens.) wat die leerder interessant en stimulerend gevind het, of wat persoonlike betekenis het of wat op een of ander tyd vir die praktiese projek bruikbaar kan wees
- Krabbels, woorde, sketse, geskrewe werk wat met die leerder se ondervindings en konteks verband hou
- Navorsing en die studie oor 'n wye verskeidenheid kunstenaars asook voorbeelde wat hulle praktiese werk sal inspireer
- Enigiets anders wat die leerder stimulerend en/of interessant kan vind en wat as 'n bron vir sy/haar praktiese werk kan dien
- Ondersoek verskillende tegnieke en materiale
- Breinkaarte om idees te ontwikkel
- Dokumentasie van enige proseswerk

Visuele navorsing, ondersoek en praktiese proseswerk

Onderwysers moet:

- Eksperimentering met verskillende media aanmoedig. Dit kan klein skilderye, collages, ensovoorts insluit.
- Leerders aanmoedig om hulle bronboeke vir skryf en sketswerk te gebruik om so verder as die vasgestelde opdrag te gaan
- Klem plaas op die feit dat dit 'n persoonlike uitdrukking is en dat daar nie net een manier is om dit te doen nie. Moenie te voorskriftelik wees nie, laat leerders toe om op hulle eie manier die bronboek binne die riglyne te skep. Seuns verkies dikwels 'n meer direkte benadering, terwyl baie meisies klem lê op die skep van 'pragtige' bladsye. Wees bewus hiervan en lei daarvolgens.
- Leerders aan 'n verskeidenheid kunstenaars se boeke blootstel en beklemtoon dat die ontwikkelingsproses van die kunswerk belangriker as net 'n netjiese 'plakboek' is. Daar is geen voorskrifte oor die grootte nie, dit kan A3, A4 of enige ander grootte wees.

2.2 Idees en benaderings om Onderwerp 2 te lei

- Graad 12 is die akkumulasie van 'n drie-jaar-studie en leerders moet voldoende tegniese vaardighede hê.
- Demonstreer, verduidelik en verwys na die werk van relevante kunstenaars wanneer spesifieke temas bekendgestel word om met Visuele Kultuurstudies te integreer.
- Baie min leerders kan 'n opdrag op hul eie voltooi. Daar word van jou as die Visuele Kunste-onderwyser verwag om die kreatiewe proses van begin tot einde te lei. Wees ontvanklik vir uiteenlopende oplossings vir praktiese projekte.
- Doen deurlopend informele assessering deur leerders se werksvordering met hulle te bespreek. Probeer om leerders te lei om hul eie oplossings te vind eerder as om jou idees op hulle af te dwing.
- Hou gereelde 'kritieksessies' waartydens jy leerders fasiliteer en leer om hulle klasmaats se werk op 'n konstruktiewe manier te bespreek.
- **Onthou dat jy, as die Visuele Kunste-onderwyser, die estetiese eienskappe van enige taak moet lei.** Dit is die plig van die onderwyser om die leerder te help om sy/haar eie kreatiewe stem te vind.
- Probeer om hulle te na individuele en innoverende benaderings/oplossings te lei.
- Lei hulle om idees te ontwikkel deur vanaf eerstehandse waarnemings te werk.
- Lei leerders ook om bronmateriaal wat 'n gebrek aan estetiese eienskappe het, uit te skakel. Esteties beteken nie 'mooi' nie; party van die 'lelikste' beelde kan in 'n kunswerk op 'n ongelooflike wyse weergegee word.
- Leerders moet selfversekerde en berekende risiko's neem en nuwe idees en prosesse sonder vrees vir mislukking uitprobeer.
- Dit is belangrik dat die Visuele Kunste-onderwyser leerders selfvertroue aanleer sodat hulle gemaklik sal voel met die neem van risiko's en uit hul foute sal leer wanneer hulle idees, materiaal, gereedskap en tegnieke verken en daarmee eksperimenteer.

- Kreatiewe aktiwiteit kan op verskillende vlakke plaasvind; op die laer vlak waar 'n pastiche van 'n bestaande idee of kunswerk geskep word tot die hoogste vlak waar 'n algehele vars en individualistiese proses en/of uitkoms ontwikkel word.
- Dit is belangrik om die hele jaar die leerders se groep kunswerke deurlopend te beskou/sien en te bespreek. Dit help om hulle sterk en swak punte te identifiseer.
- Pasop vir skadelike kritiek. Dit is raadsaam om met die positiewe te begin en dan na terreine te beweeg wat verbeter kan word. Praat met die leerder, byvoorbeeld *'Ek dink dit sal meer treffend wees as jy dit verander ... Wat dink jy?'*. Dit laat hulle deel van die proses voel en laat hulle dink/besin oor hulle werk.
- Dit is belangrik dat jy jou leerders verstaan en ken en hulle spesifieke sterk punte ontwikkel. Sommige leerders sal sorgvuldige beplanners wees, terwyl ander meer intuïtief werk.
- Daar is baie maniere om kunswerke te skep. Party kunstenaars doen noukeurige beplanning voordat hulle met die kunswerke begin, terwyl ander, byvoorbeeld party Surrealiste en Abstrakte Ekspressioniste, meer 'vry' begin en die werk algaande gedurende die skeppingsproses ontwikkel. Wees buigsaam genoeg om leerders in staat te stel om verskillende maniere te gebruik om kunswerke te skep. Sterker individuele vertolkings/interpretasies en style word van graad 12-leerders verwag.
- Lei leerders om doelmatige (aktiewe), onafhanklike, kritiese en peinsende denkers te wees.
- Moenie jou leerders onderskat nie; daag hulle uit want hulle verras mens dikwels deur van die geleentheid gebruik te maak.
- **Besinning:**
 - Aan die einde van elke PAT moet daar een of ander vorm van besinning/terugvoering wees oor die werk wat elke leerder geskep het, om verdere ontwikkeling van die leerder te verseker. Dit kan geskrewe en/of verbale terugvoering wees wat kommentaar op sterk en swak punte lewer.
 - Dit kan die vorm aanneem van selfbesinning, klas-/onderwyserbesinning en nasien, portuurbesinning, oop kritieksessies wat deur die onderwyser en die leerder gelei word.
 - Terugvoering kan die vorm van 'n mini-uitstalling aanneem.

2.3 Hoe om PAT'e te administreer

- Verseker die beskikbaarheid van kunsmedia.
- Voldoende tyd (kies kontaktyd gedurende en/of na skool).
- Sorg dat kontrolepunte en sperdatums nagekom word.
- Informele deurlopende assessering.
- Voltooi formele assessering volgens die rubriek.
- Voltooi sigblaaie ('spreadsheets') wat deur die provinsie verskaf word.
- Volg die skool se beleid ten opsigte van die inlewering van punte.
- PAT-punte en onderwyserportefeuljes moet te alle tye vir kluster-/provinsiale moderering beskikbaar wees.
- Veilige berging vir praktiese werk moet deur die skool verskaf word.
- Alle kunswerke moet te alle tye vir uitstallings, eisteddfods, kunstefeeste beskikbaar te wees en bly die eiendom van die nasionale Departement van Basiese Onderwys totdat die finale uitslae vrygestel word. Die veilige bewaring van kunswerke is die skool se verantwoordelikheid.

2.4 Hoe om die PAT'e te assessee/na te sien

ASSESSERINGSKRITERIA VIR PRAKTIESE WERK

Uitstaande	90–100	<ul style="list-style-type: none"> Die leerder het baie idees ontwikkel; het ongewone kombinasies of veranderinge probeer voordat een idee gekies is; het aansluitings by vorige kennis raakgesien; het probleemoplossingvaardighede bemeester. Poging was veel meer as wat vereis word. Die 'WOW'-faktor was duidelik. Werk het 'n groot mate van innovering getoon. Inhoud/konseptuele rykdom van die werk was uitstekend. Die werk in die geheel het van selfvertroue en stemmingsvolheid gespreek: dit het die kyker met uitstekende visuele kenmerke betrek. Die werk het duidelik 'n oorspronklike visie, 'n verskeidenheid innoverende idees en/of die neem van risiko's en vindingryke artikulasie van 'n wye verskeidenheid elemente en beginsels getoon. Uitstaande en oorspronklike aanbieding. Buitengewone vermoë; kreatiwiteit, rykheid; insig, vlot, hoë vaardigheid; waarneming en kennis sterk uitgedruk; gesteun deur 'n oorspronklike of ongewone keuse van relevante visuele verwysings.
Uitstekend	80–89	<ul style="list-style-type: none"> Treffende impak: meestal van die bogenoemde; gedetailleerd; goed georganiseerd en samehangend; afgerond; vaardigheid duidelik; gesteun deur oorspronklike/ongewone/relevante visuele verwysings; voorlegging/aanbieding oorspronklik en weldeurdrag; minder standvastig; 'n paar geringe foute sigbaar. Dikwels uitstekende tegniese vaardighede, maar nie so innoverend nie OF baie innoverend, maar daar is 'n gebrek aan tegniese rykheid.
Baie goed	70–79	<ul style="list-style-type: none"> Goed georganiseerd, soos hierbo, maar gebrek aan 'sprinkel' (minder oortuigend ten opsigte van verbeelding, kreatiwiteit en innovering); goeie vlak van bevoegdheid en keuse van inhoud; gesteun deur 'n goeie keuse van relevante visuele verwysings; duidelike sorg en moeite gedoen met oorspronklike aanbieding; 'n paar duidelike teenstrydighede/foute was sigbaar. Goeie bewys van moeite en toewyding. Interessant/innoverend/kreatief, maar nie tegnies standvastig nie. Tegnies goed, maar gebrek aan konseptuele rykheid, of andersom. Werk dalk kreatief innoverend, maar gebrek aan tegniese vaardigheid.
Goed	60–69	<ul style="list-style-type: none"> Die werk het 'n mate van oorspronklikheid; duidelike bedoeling; oortuigend; eenvoudige, direkte gebruik van medium getoon; het begrip getoon, maar het soms na die alledaagse en stereotipiese reaksie geneig; voldoende verskeidenheid relevante visuele verwysings; redelik moeite gedoen met voorlegging/aanbieding; steurende/duidelike teenstrydighede. Goeie vlak van bevoegdheid.
Gemiddeld	50–59	<ul style="list-style-type: none"> Voldoende; het meganies gevoel; afgelei of gekopieer; min insig. Verbeeldingloos; 'n paar visuele verwysings nie altyd duidelik geïdentifiseer nie. Aanvaarbare voorlegging/aanbieding; baie steurende teenstrydighede. Gemiddelde vlak van tegniese bevoegdheid. Moontlik beperkte betrokkenheid ten opsigte van tyd en moeite. Beelde was van 'n ander bron gekopieer met min transformasie van beelde. Min bewyse dat iets ongewoon probeer is. Omvang van die werk was eng en/of herhalend.

Onder-gemiddeld	40–49	<ul style="list-style-type: none"> • Genoeg materiaal/werk om te slaag; nie logies saamgestel nie. • Beperkte versameling inligting; swak tegniese vaardighede en/of 'n gebrek aan tyd aan taak gewy, kon hiertoe bydra. • Min gebruik van visuele inligting; lomp of nalatige voorlegging/aanbieding, het steun/motivering nodig om te slaag. • Beelde is uit 'n ander bron gekopieer met baie min transformasie. • Komposisie was swak en onontwikkeld; geen bewys van beplanning nie, of onvolledige beplanning.
Swak	30–39	<ul style="list-style-type: none"> • Net genoeg materiaal/werk om te slaag. • Visueel oninteressant; onkreatief; beperkte/swak tegniese vaardighede gebruik. • Geringe poging aangewend om inligting op 'n aanvaarbare wyse aan te bied/voor te lê; min of geen visuele inligting/verwysings nie. • Algemene gebrek aan toewyding; benodig steuning/motivering om te slaag. • Onvoldoende tyd aan taak gewy. Standaard onder die aanvaarbare. • Swak oplossings vir probleme; kunswerk is gekopieer en oppervlakkig. Geen bewyse van oorspronklike denke nie.
Baie swak Druip	20–29	<ul style="list-style-type: none"> • Baie min inligting; onsamehangend; nie maklik om na te kyk nie; min of irrelevante werk/visuele inligting. • Geen moeite gedoen om werk op 'n aanvaarbare manier aan te bied/voor te lê nie; algemene gebrek aan toewyding/samewerking. • Baie swak vaardigheidsvlak. • Projek is baie swak of onvoltooid. • Swak estetiese besluitneming. • Klasse is gemis en leerder het nie die tyd ingehaal nie.
Onaanvaarbaar Druip	0–19	<ul style="list-style-type: none"> • Onsamehangend; irrelevant, baie min of geen werk nie; gebrek aan selfs beperkte vaardighede; geen toewyding/samewerking nie. • Werk onvoltooid. • Swak artistiese besluitneming/leerder het geen moeite gedoen nie. • Die meeste klasse is gemis en leerder het nie die tyd ingehaal nie.

2.5 Moderering van PAT'e

Moderering is noodsaaklik vir gehalteversekering en moet gereeld plaasvind. Die templaet hieronder kan gebruik word vir interne (skool) en eksterne (provinsiale) moderering van die PAT.

VISUELE KUNSTE: MODERERING VAN PRAKTIESE ASSESSERINGSTAAK			
SKOOL		VAK	
GRAAD		DATUM	
ONDERWYSER		MODERATOR	
1	DIE PAT-OPDRAG		√ OF x
	Vaknaam, graad en jaar		
	Duidelike instruksies van wat verwag word, relevant tot die spesifieke graad		
	Realistiese verwagtinge vir die spesifieke graad		
	Visuele inspirasie		

1	DIE PAT-OPDRAG (vervolg)	√ OF x
	Die opdrag, gebaseer op Williams se taksonomie, skep die geleentheid vir die ontwikkeling van die volgende:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Vloeiendheid (die skep/ontwikkeling van idees, antwoorde, reaksies, moontlikhede vir 'n gegewe situasie/probleem) 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Buigsaamheid (die skep/ontwikkeling van alternatiewe, variasies, aanpassings, verskillende idees/oplossings/opsies) 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Oorspronklikheid (die skep/ontwikkeling van nuwe, unieke en ongewone antwoorde/reaksies/oplossings) 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Uitbreiding (die uitbreiding, vergroting, verryking of verfraaiing van idees om dit makliker te maak vir ander om te verstaan of om dit interessanter te maak) 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Risiko's neem (eksperimentering, probeer nuwe uitdagings) 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Kompleksiteit (die vermoë om struktuur uit chaos te skep, om logiese orde in 'n gegewe situasie te bring en/of die ontbrekende dele te sien) 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Nuuskierigheid (die vermoë om te wonder, na te dink, te bepeins of te raai) 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeelding (die vermoë om denkbeeldige prentjies te bou, moontlikhede en nuwe dinge te visualiseer of om na iets anderkant praktiese grense te streef) 	
	Duidelike assesseringskriteria	
	Sperdatums en tydsbestuur	
	Kommentaar:	
2	ASSESSERING VAN PAT'e	
	Relevant tot die spesifieke graad, in ooreenstemming met die standaard van die provinsie, byvoorbeeld realistiese nasien	
	Gebruik van assesseringskriteria	
	50 punte vir bronboek wat die assessering van die volgende insluit:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Konsepontwikkeling 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Navorsing, ondersoek, eksperimentering 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Prosestekeninge 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Voorlegging/Aanbieding, algehele voorkoms 	
	As al die bogenoemde, of sommige daarvan, nie van leerders verwag is nie, was daar 'n betekenisvolle en/of kreatiewe alternatief?	
	50 punte vir kunswerk(e) wat die assessering van die volgende insluit:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Keuse en gebruik van materiaal/tegnieke 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik van formele kunselemente 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Geheelindruk van werk – oorspronklikheid, kreatiwiteit, innovering 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Vertolking/Interpretasie en praktiese implementering van navorsing 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Voltooiing en voorlegging/aanbieding van kunswerk 	
	As al die bogenoemde, of sommige daarvan, nie van leerders verwag is nie, was daar 'n betekenisvolle en/of kreatiewe alternatief?	
	Kommentaar:	

2.6 Verklaring van egtheid

Verwys na BYLAE A

3. RIGLYNE/INSTRUKSIES VIR DIE LEERDER

3.1 Instruksies vir die leerder

' 'n Idee is ons visuele reaksie op iets wat gesien is – in die werklikheid, in ons herinneringe, in ons verbeelding, in ons drome.'

– Vrye vertaling – Anna Held Audette in die boek,
The Blank Canvas

ONDERWERP 1: SKEP DIE KUNSWERK (Konseptualisering deur die ontwikkeling en verwesenliking van kreatiewe idees)

Die bronboek gee insig oor die manier waarop jy idees gevorm het, hoeveel alternatiewe jy ondersoek het en ander prosesse wat tot die finale werk gelei het. Die bronboek moet alle gedagteprosesse wat tot die vervaardiging van kunswerke gelei het, duidelik oordra.

Jy moet visueel die '**storie**' vertel van hoe jou kunswerk ontstaan en ontwikkel het en geskep is deur teken, eksperimenteer en skryf. Dit moet jou **individualiteit** en **kreatiwiteit** as 'n Visuele Kunste-leerder weerspieël.

Teen graad 12 moet jy reeds weet hoe om die bronboek te gebruik. Die bronboek moet antwoorde op die volgende verskaf:

- Wat is as die onderwerp vir die kunswerk gekies?
- Waarom is dit gekies?
- Hoeveel beplanning is gedoen?
- Hoe het jy vir die praktiese werk voorberei?
- Watter hindernisse/probleme is ondervind en hoe is dit oorkom/opgelos?
- Wat was aangenaam/opwindend/positief van die praktiese werk?
- Wat is in die skep van die kunswerk geleer?

Teken

Gebruik tekenwerk op groot skaal in jou bronboek wat ten minste 30% van jou voorstel vir jou finale werk weerspieël. Hierdie tekeninge kan die volgende weerspieël:

- Om te skep en uit te vind, byvoorbeeld om te visualiseer, droom, verbeel
- Vir insig/begrip, byvoorbeeld om waar te neem, te ondersoek, te oordink, te onthou
- Om idees en moontlikhede te ondersoek
- Om vir plesier te ontwerp
- Om gevoelens, ervarings en idees aan ander oor te dra, byvoorbeeld visualiseer, gebruik kodes en simbole

Daar moet genoeg bewys van tekenvaardighede wees wat die volgende insluit:

- Naturalistiese tone waar daar baie lae en wisseling van baie donker tot suiwer wit is
- Oordrewe toon; skerp kontras tussen lig en donker (chiaroscuro)
- Ekspressiewe lyne

Eksperimentering

- Eksperimenteer met media en prosesse, toetsvoorbeelde en kleurkaarte ingesluit.
- Ondersoeke moet doelgerig wees.

Invloede van historiese, kontemporêre en kulturele faktore

- Verseker dat jy **historiese** en/of **kontemporêre** voorbeelde insluit wat jou geïnspireer het. 'n Riglyn sou wees om twee tot drie kunstenaars/kunswerke te ondersoek/na te vors en jou eie, persoonlike reaksie te gee.
- Geen Internet-drukstukke van kunstenaars se algemene inligting mag in jou bronboek geplak word nie.
- Toon goeie gebruik van vakkundige woordeskat (frases soos 'sterk kontras', 'lei die oog' en 'fokuspunt').

Skryf

- Verskaf aantekeninge/byskrifte by tekeninge, bronne en eksperimente om jou gedagtes gedurende konseptualisering uit te druk. Kommunikeer duidelik. Dit maak nie saak of jy aantekeninge of volsinne gebruik nie, maar moet nooit 'txt'- of sleng/sms-taal gebruik nie.

Uitleg

- 'n Bronboek se voorkoms moet herinner aan wat jy verwag 'n kunstenaar sou skep.
- Wissel bladuitleg af om verskeidenheid en visuele interessantheid te skep.
- Elke bladsy van jou bronboek moet kreatiwiteit weerspieël.

Die bronboek vorm die helfte van jou punt vir al die PAT'e. Al word die keuse van grootte en formaat (A2, A3, A4 of enige ander grootte) aan jou en/of jou onderwyser oorgelaat, moet dit 'n wesenlike hoeveelheid werk wees. 'n Algemene riglyn is 8–10 bladsye per PAT. Dit moet die ontwikkeling van jou idees duidelik toon en direk met jou kunswerk verband hou. Ten minste 30% moet uit tekeninge bestaan.

ONDERWERP 2: SKEP VAN DIE KUNSWERK (Die maak van kreatiewe kunswerke, die bestuur van die proses en voorlegging/aanbieding deur veilige praktyk te volg)

Wat doen kunstenaars?			
<i>Onthou</i>	<i>Skep</i>	<i>Verbeel</i>	
<i>Voel</i>	<i>Neem waar</i>	<i>Verwring</i>	
<i>Eksperimenteer</i>	<i>Ontdek</i>	<i>Speel</i>	
<i>Herhaal</i>	<i>Omskep</i>	<i>Ondersoek</i>	
<i>Beplan</i>	<i>Ontleed/Analiseer</i>	<i>Simboliseer</i>	
DIT IS HOE JY JOU TEMA KAN VERKEN			

- Die kunswerk moet met jou eie ervarings verband hou.
- Kuns is die produk van 'n proses.
- Komposisie is die grondslag van beeldskepping. Bespreek jou komposisies en maniere om dit meer opwindend te maak met jou onderwyser.
- 'n Idee is maar net so goed soos die uitvoering daarvan. Swak werk sal 'n goeie idee ruïneer.
- 'n Kunswerk is eerstens 'n uitdrukking van die medium daarvan. In alle groot kunswerke is die onderwerp en die wyse waarop dit weergegee word, onafskeidbaar. Jy moet tegnieke bemeester om jou inhoud te beskerm.
- Onthou die belangrikheid van die elemente en beginsels van kuns, soos lyn, vorm, kleur, tekstuur, ruimte, ritme, balans, harmonie, proporsie en komposisie. Wees kreatief en innoverend.
- Geniet wat jy doen en streef altyd na 'n persoonlike vertolking/interpretasie van 'n tema.
- Tyd is beperk wanneer jy praktiese werk doen. Moet nie tyd mors en onvoltooide werk inlewer nie.
- Laat Visuele Kultuurstudies jou inspireer.
- Dit is raadsaam om oor die sterk en swak punte van jou werk te besin wanneer jy die PAT voltooi het.

3.2 Vereistes: PAT'e vir Visuele Kunste

KWARTAAL 1 Praktiese Assesseringstaak	KWARTAAL 2 Praktiese Assesseringstaak	KWARTAAL 3 Proefeksamen (Praktiese Taak)
Onderwerp 1: Konseptualisering (50) Onderwerp 2: Kunswerk(e) (50)	Onderwerp 1: Konseptualisering (50) Onderwerp 2: Kunswerk(e) (50)	(voltooi aan begin van kwartaal) Onderwerp 1: Konseptualisering (50) Onderwerp 2: Kunswerk(e) (50)
Ten minste EEN of meer kunswerk(e) moet in die PAT voltooi word, met deeglike proseswerk in die bronboek.	Ten minste EEN of meer kunswerk(e) moet in die PAT voltooi word, met deeglike proseswerk in die bronboek.	Ten minste EEN of meer kunswerk(e) moet in die PAT voltooi word, met deeglike proseswerk in die bronboek.

Die Visuele Kunste-PAT bestaan uit DRIE afsonderlike take wat gedurende die jaar onderneem word. Elke taak **moet** beide **Onderwerp 1: Konseptualisering** en **Onderwerp 2: Die maak van kreatiewe kunswerke** insluit. Punte moet vir die **konseptualisering** (Onderwerp 1) en die **praktiese prosesse** (Onderwerp 2) toegeken word.

3.3	Assessering
------------	--------------------

ONDERWERP 1: Bronboek

ASSESSERINGS-KRITERIA	DIT SLUIT DIE VOLGENDE IN:	Voorgestelde punte-toekenning
Konseptontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> Breinkaarte, sketse met byskrifte en tekeninge om konseptontwikkeling te toon 	10
Navorsing, ondersoek, eksperimentering, ensovoorts	Dit moet sommige of al die volgende insluit: <ul style="list-style-type: none"> Sketse, tekeninge, foto's, beelde, versamelde gedigte, lirieke en enige ander materiaal wat jou inspireer Navorsing oor kunstenaars wat jou geïnspireer het Eksperimentering met media en/of verskillende tegnieke Alle materiaal moet verband hou met die ontwikkeling van jou werk en moet jou besluite steun 	15
Prosestekeninge	<ul style="list-style-type: none"> Ten minste 30% moet tekeninge wees om jou konseptontwikkeling te verduidelik 	15
Aanbieding en algehele voorkoms	<ul style="list-style-type: none"> Visueel interessant wat 'n persoonlike benadering toon Jou bronboek moet gemiddeld uit 8–10 bladsye bestaan 	10
TOTAAL		50

ONDERWERP 2: Die kunswerk

ASSESSERINGS-KRITERIA	DIT SLUIT DIE VOLGENDE IN:	Voorgestelde punte-toekenning
Keuse en gebruik van materiaal/tegnieke	<ul style="list-style-type: none"> Geskiktheid van materiaal en tegniek volgens die konsep Veilig en hanteerbaar Tegniese vaardigheid 	10
Gebruik van formele kunselemente	<ul style="list-style-type: none"> Die belangrikheid van die kunselemente en -beginsels, soos lyn, vorm, kleur, tekstuur, ruimte, ritme, balans, harmonie, proporsie en komposisie 	10
Geheelindruk van werk: oorspronklikheid, kreatiwiteit, innovering	<ul style="list-style-type: none"> Die skep/ontwikkel van nuwe, unieke en ongewone reaksies/oplossings 	10
Vertolking/Interpretasie en praktiese toepassing van navorsing	<ul style="list-style-type: none"> 'n Persoonlike vertolking/interpretasie van 'n tema Eksperimentering Probeer nuwe uitdagings 	10
Voltooiing en voorlegging/aanbieding van kunswerk	<ul style="list-style-type: none"> Aandag aan detail Taak in toegelate tyd voltooi Voorlegging/Aanbieding volgens taak 	10
TOTAAL		50

3.4 Afwesigheid/Take nie ingelewer nie

- Afwesigheid of take wat nie ingelewer is nie, sal 'n ONVOLLEDIGE punt tot gevolg hê.
- Om egtheid te verseker, moet **60% van die kunswerk** (ONDERWERP 2) by die skool voltooi word.
- As werke slegs by die huis voltooi word, kan die onderwyser nie die egtheid daarvan goedkeur nie en 'n nulpunt (0) sal toegeken word.

3.5 Voorleggings-/Aanbiedingsvereistes

ONDERWERP 1 (Bronboek):	Minimum 8–10 bladsye
ONDERWERP 2 (Kunswerk):	Jou onderwyser sal jou help met die voorlegging/aanbieding, raam, uitstalling, ensovoorts vir nasiendoeleindes.

3.6 Tydraamwerk

- Presiese, nie-onderhandelbare datums vir die inlewering van werk.
- Kontrolepunte gedurende die proses.

3.7 Verklaring van egtheid

Verwys na BYLAE A.

4. BRONNELYS

LTSM – BRONVERWYSINGS

- Handboek goedgekeur deur die nasionale Departement van Basiese Onderwys.
- Naslaanwerke, katalogusse en tydskrifte soos *Art South Africa* en *Art Times*, foto's, PowerPoint-aanbiedinge, video's, ensovoorts om waardevolle onderrig- en leersteunmateriaal te verskaf.
- Besoeke aan kunsuitstallings. Gereelde, volgehoue besoeke aan kontemporêre uitstallings word sterk aanbeveel. Waar besoeke onmoontlik is (skole in landelike gebiede ensovoorts), moet koerantresensies ensovoorts gereeld geraadpleeg word.
- Die Internet: Gebruik soekenjins om handige webtuistes te vind. YouTube voorsien baie praktiese werksinkels. Inspirasie vir praktiese take kan op Pinterest en Pictify gevind word. Nog 'n handige webtuiste is www.studentartguide.com.

5. GEVOLGTREKKING

Na voltooiing van die praktiese assesseringstaak moet leerders in staat wees om hulle begrip van die bedryf te demonstreer; hulle kennis, vaardighede, waardes en redenasievermoëns te versterk, en ook betrekkinge buite die klaskamer te vestig en uitdagings in die wêreld daar buite aan te durf. Die PAT ontwikkel verder leerders se lewensvaardighede en gee hulle die geleentheid om by hulle eie leerervarings betrokke te wees.

Al die kunswerke in hierdie dokument is in 2014 deur graad 12-leerders in die onderskeie provinsies geskep.
--

BYLAE A**VERKLARING VAN EGTHEID**

Ten minste 60% van hierdie PAT is onder toesig van die Visuele Kunste-onderwyser gedoen. Hierdie verklaring sertifiseer dat alle werk wat ingelewer is, oorspronklik en die werk van die leerder is.

Leerder																
Skool																
Distrik																
PAT 1/PAT 2/Proef-(Rekord-)eksamen (Kies slegs EEN.)																
	<table border="1"> <tr> <th></th> <th>Handtekening</th> <th>Datum</th> </tr> <tr> <td>Leerder</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Onderwyser</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Prinsipaal</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Skoolstempel</td> <td colspan="2"></td> </tr> </table>		Handtekening	Datum	Leerder			Onderwyser			Prinsipaal			Skoolstempel		
	Handtekening	Datum														
Leerder																
Onderwyser																
Prinsipaal																
Skoolstempel																

BYLAE B: PAT-VOORBEELD

Onderwysers kan hierdie voorbeeld as een van hulle PAT'e in 2016 gebruik.

HALLO & TOTSIENS

Loyiso Mkize, **Graduering ('Graduation')**, olie op doek, geen datum nie.

Die storie van die lewe is vinniger as 'n knip van die oog, die storie van liefde is hallo, totsiens. (*'The story of life is quicker than the blink of an eye, the story of love is hello, goodbye.'*) –**Jimi Hendrix**

'You say yes, I say no
You say stop and I say go go go, oh no
You say goodbye and I say hallo
Hello hello' –**The Beatles, Hello & Goodbye, lirieke**

Graad 12 kan as 'n **hallo & totsiens**-jaar beskou word. Jy moet afskeid neem van jou skooljare, jou vriende en daaraan begin dink om hallo te sê vir 'n nuwe lewe van studie of werk. Dit is 'n stadium van jou lewe waar jy afskeid moet neem van bekende dinge en 'n nuwe vreemde toekoms moet aangryp.

Elke dag is gevul met baie halo's en totsiens'e. Jy sê totsiens aan jou familie wanneer jy skool toe gaan en sê halo vir jou vriende en onderwysers wanneer jy by die skool aankom.

Die kunswerk links vang sommige van die elemente van hierdie tema vas – oomblikke van totsiens in die baksteenmuur, oomblikke van halo in die vorentoe-beweging van die figuur – en die feit dat die verlede (geskiedenis) altyd deel van die toekoms is.

Dwarsdeur die verskillende stadiums van die lewe ervaar ons baie **hallo's & totsiens'e**. Van die geboorte van 'n kind tot die dood van 'n geliefde. Hallo's is gewoonlik aangenaam en word met nuwe ervarings geassosieer – ontmoet nuwe mense, verken nuwe plekke, nuwe geleenthede – terwyl 'totsiens' deur negatiewe gebeure veroorsaak kan word, soos egskeiding of mislukte verhoudings. Al hierdie ervarings lei tot self-ontdekking.

Athol Fugard se bekroonde toneelstuk, ***Hello and Goodbye***, vertel die verhaal van twee brandarm Suid-Afrikaners, 'n broer en suster, wat terugkyk op hul kinderjare en probeer om vrede te maak met hul slegte, somber bestaan. Die speel in die 1960's in Port Elizabeth af en vertel die verhaal van 'n vervreemde broer en suster wat na 12 jaar weer ontmoet. Johnny se ouer suster, Hester, hoor die nuus van hulle pa se swak gesondheid en keer terug huis toe om haar die helfte van hul erfgoed te eis. Met die terugblik op hul kinderjare, probeer hulle om met vrede te maak met hul disfunksionele gesin.

Hierdie tema is oop vir baie vertolkings/interpretasies. **Skep 'n kunswerk waarin jy jou persoonlike verhaal van *hallo & totsiens* deel.**

Die volgende kan oorweeg word:

- 'n Persoonlike herinnerings aan 'n spesifieke gebeurtenis wat betrekking het op ***hallo & totsiens*** in jou lewe
- Die oorgang van kinderjare na volwassenheid.
- Verhuising van een plek na 'n volgende – om vir die bekende totsiens te sê en halo vir nuwe omgewings en situasies. Trek van 'n landelike gebied na 'n stedelike omgewing.
- Die bagasie wat jy saamdra
- Sê totsiens aan slegte gewoontes en gryp die positiewe aan

Abongile Sidzumo, 'n graad 12-leerder by Isilimela SS, het in 2013 die eerste prys vir skilder in die Shoprite Strokes of Genius-kompetisie met die werk hierbo gewen.

ONDERWERP 1: BRONBOEK

- Begin deur 'n omvattende breinkarta oor **hallo & totsiens** te maak.
- Besluit op die spesifieke idee wat jy wil verken. Dink aan voorwerpe wat jy kan insluit as simbole in jou werk.
- Versamel al jou bronmateriaal, soos foto's of tekeninge van voorwerpe, ensovoorts.
- Fotostateer al jou bronmateriaal en begin om daarmee te 'speel' om interessante komposisies te vind. Oorweeg oorsleueling, vervaging, kleiner maak ('cropping'), sny en skeur van beelde en herrangskikking daarvan op nuwe maniere. Kyk vir oorgange tussen voorwerpe, onwaarskynlik jukstaposisies, transformasie en metamorfose.
- Maak duimsketse van verskillende komposisionele moontlikhede. Dink aan dinge soos die kontras tussen oop en oorsvol areas, tussen lig en donker, ensovoorts. Dink aan negatiewe ruimtes, die gebruik van diagonale lyne, ensovoorts om 'n stemming of atmosfeer te skep. Moenie jou idee oorlaai nie.
- Besluit op die beste oplossing om jou idee oor te dra.
- Maak 'n tonale tekening van jou finale komposisie en skryf jou voorneme neer. Onthou, 'n goeie idee moet visueel opwindend wees.
- Begin om met media en tegnieke te verken en te eksperimenteer om in jou finale kunswerk te gebruik. (Dit sal afhang van jou spesifieke spesialisasie-opsie, bv. teken, verf, drukkuns, ens.) Dit kan klein tegniese eksperimente, kleurmonsters, ens. insluit. Maak notas om jou bevindinge te verduidelik.
- Doen navorsing oor ten minste DRIE kunstenaars/kunswerke wat verband hou met die tema en/of jou gekose media/tegniek.
- Ander relevante konseptontwikkeling: Verseker dat jou bronboek werk ten minste 8–10 bladsye is en ten minste 30% tekeninge insluit.

ONDERWERP 2: DIE KUNSWERK

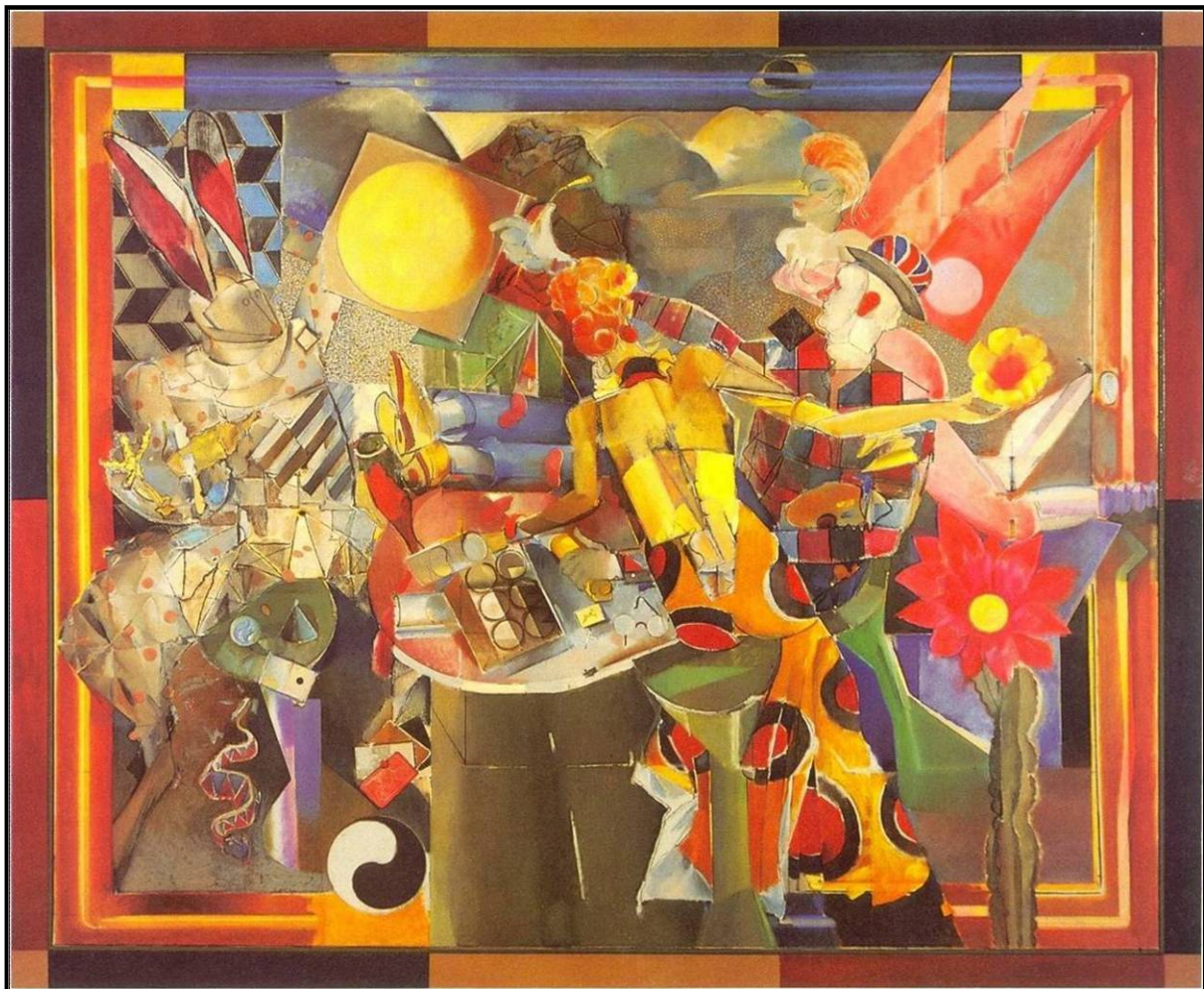
Jy kan nou met die finale kunswerk met die leiding van jou Visuele Kunste-onderwyser begin. Die volgende kunswerke is verwant aan die tema:

Gustave Courbet, **Die Ontmoeting**, ('**The Meeting**'), olie op doek, 1854.

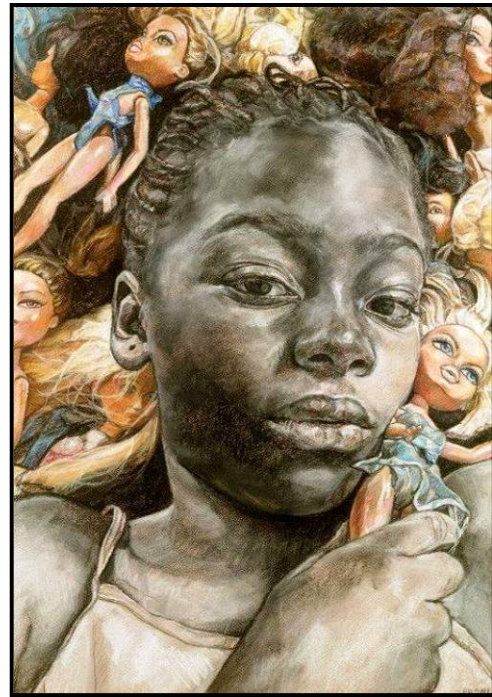
George Pemba, **Trek**, olie op doek, 1975.

Stanley Pinker, **Die Ontmoeting by die Berge van die Maan** ('**The Meeting at the Mountains of the Moon**'), olie op doek, 1985.

John Murray, **Maria**, olie op doek, 2012.

Barbara Walker, **Studiereeks ('Studies Series')**, potlood en houtskool, 2011.

Khaya Witbooi, **'Cool' Verwarring ('Cool Confusion')**, olie en spuitverf, geen datum.

Khaya Witbooi, **Migrante-bekoring ('Migrant Attraction')**, olie en spuitverf, 2013.

ONDERWERP 1: BRONBOEK

ASSESSERINGS-KRITERIA	DIT SLUIT DIE VOLGENDE IN:	Voorgestelde punte-toekenning
Konseptontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> Breinkaarte, sketse met byskrifte en tekeninge om konseptontwikkeling te toon 	10
Navorsing, ondersoek, eksperimentering, ensovoorts	Dit moet sommige of al die volgende insluit: <ul style="list-style-type: none"> Sketse, tekeninge, foto's, beelde, versamelde gedigte, lirieke en enige ander materiaal wat jou inspireer Navorsing oor kunstenaars wat jou geïnspireer het Eksperimentering met media en/of verskillende tegnieke Alle materiaal moet verwant wees aan die ontwikkeling van jou werk en jou besluite steun 	15
Prosestekeninge	<ul style="list-style-type: none"> Ten minste 30% moet tekeninge wees om jou konseptontwikkeling te verduidelik 	15
Voorlegging/Aanbieding en algehele voorkoms	<ul style="list-style-type: none"> Visueel interessant om 'n persoonlike benadering te toon Jou bronboek moet gemiddeld uit 8–10 bladsye bestaan 	10
TOTAAL		50

ONDERWERP 2: DIE KUNSWERK

ASSESSERINGS-KRITERIA	DIT SLUIT DIE VOLGENDE IN:	Voorgestelde punte-toekenning
Keuse en gebruik van materiaal/tegnieke	<ul style="list-style-type: none"> Geskiktheid van materiaal en tegniek volgens die konsep Veilig en hanteerbaar Tegniese vaardigheid 	10
Gebruik van formele kunselemente	<ul style="list-style-type: none"> Die belangrikheid van die kunselemente en -beginsels, soos lyn, vorm, kleur, tekstuur, ruimte, ritme, balans, harmonie, proporsie en komposisie 	10
Geheelindruk van werk: oorspronklikheid, kreatiwiteit, innovering	<ul style="list-style-type: none"> Die skep/ontwikkeling van nuwe, unieke en ongewone reaksies/oplossings 	10
Vertolking/Interpretasie en praktiese toepassing van navorsing	<ul style="list-style-type: none"> Persoonlike vertolking/interpretasie van 'n tema Eksperimentering Probeur nuwe uitdagings 	10
Voltooiing en voorlegging/aanbieding van kunswerk	<ul style="list-style-type: none"> Aandag aan detail Taak in toegedate tyd voltooi Voorlegging/Aanbieding volgens taak 	10
TOTAAL		50

BYLAE C**RIGLYNE VIR DIE ONDERWYSER OM DIE PAT: *HALLO & TOTSIENS*
TE BESTUUR**

Verwys na die volgende in hierdie PAT-dokument om hierdie PAT te fasiliteer:

- Idees en benaderings om Onderwerp 1 te lei
- Idees en benaderings om Onderwerp 2 te lei
- Sien dat leerders toegang het tot die **Riglyne vir Leerders** in hierdie dokument.

'n Paar ander dinge om te oorweeg:

PASAANGEE

Stel spesifieke sperdatums vas vir inlewering van die PAT. Dit is raadsaam om ook mini-sperdatums vir bronboekaktiwiteite vas te stel. Vakadviseurs vind dikwels dat leerders die meeste van die kwartaal aan die bronboek spandeer en dan moet jaag om die finale kunswerk klaar te kry. Alhoewel 'n groot deel van die konseptualisering voor die aanvang van die finale kunswerk in die bronboek gedoen moet word, is daar dele wat gedoen kan en moet word terwyl daar aan die kunswerk gewerk word. Dit sluit in die veranderinge wat gemaak word in die skeppingsproses, verdere eksperimentering en besinning.

GESPESIALISEERDE OPSIES

Onderwysers kan spesifieke vereistes vir gespesialiseerde praktiese opsies byvoeg, soos fotografie, beeldhouwerk, drukkuns, ensovoorts.

BREINKAART

Alhoewel sommige leerders omvattende breinkaarte op hul eie kan doen, het die meeste leerders die onderwyser nodig om hulle denkprosesse te lei. Die onderwyser moet dit die klas doen en, met die insette van leerders, hulle idees oor subtakke gee. Begin met die algemene idees en beweeg dan na meer persoonlike idees. Laat leerders ook idees vir objekte, kleure, gevoelens, ensovoorts neerskryf om hulle **hallo & totsiens** te simboliseer.

Daar is baie benaderings om idees vir kunswerke te versamel – breinkaarte is net een hiervan. Onderwysers kan ook stroom-van-onderbewussyn-skryfwerk gebruik waar leerders oor **hallo & totsiens** begin skryf sonder om hulle denke bewustelik te struktureer. Verken gesinsfoto's, musiek en enigiets anders wat leerders omring en wat as inspirasie vir hul werk gebruik kan word. Nog 'n idee sou wees om 'n lys op te stel van alles waarmee hul interaksie in 'n spesifieke dag het en dan party daarvan as verdere inspirasie te gebruik. Die onderwyser moet leerders lei om idees te vind en om persoonlike oplossings te skep.

BEELDMANIPULASIE

Leerders skep dikwels stereotipiese komposisies met gesentraliseerde beelde. Die idee om met fotostate van hul tekeninge en ander bronmateriaal te 'speel', maak opwindende oplossings vir die finale kunswerk oop.

Dit kan die volgende insluit:

- Skeur, sny en opbou van lae
- Jukstaplasing van beelde
- Skep van dowwe, wasige beelde deur die beeld te beweeg terwyl daar gekopieer of geskandeer word
- Gebruik deursigtige laagwerk deur beelde met kook-of lynolie te bedek of gebruik tekeninge op kalkeerpapier ('tracing paper')
- Gebruik ink of verf om sekere dele te bedek en teken of skilder bo-oor hierdie dele

Die werke hieronder toon sommige van hierdie moontlikhede.

